

УДК 021.4:004.738.5]:027.54(477-25)

Леся Туровська,
молодший науковий співробітник
відділу комплексного
бібліотечного обслуговування НБУВ

Інесса Смоляр,
завідувач сектору
універсального підсобного
фонду і каталогів НБУВ

Електронна виставка як комунікаційна модель діяльності наукової бібліотеки

Досліджено організацію електронних бібліотечних виставок у Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського як засобу продукування й організації наукових знань та інструменту дистанційного обслуговування у процесі задоволення потреб користувачів у розширенні доступу до великих обсягів значущої інформації.

Ключові слова: електронні бібліотечні виставки, НБУВ, документний фонд, сканування, архів.

Соціальна цінність інформації визначається масштабом її використання та залежить від ступеня загальнодоступності. Зважаючи на це, у 1996 році у заяві на секції з комплектування та розвитку колекцій ІФЛА зазначила, що перевага у забезпеченні доступу до електронних даних належить книгозбірням. З того часу одним зі стратегічних напрямів діяльності бібліотечних установ стало створення власних цифрових продуктів.

Наразі традиційні форми обслуговування читачів переживають епоху модернізації й адаптації до віддаленого режиму. Не виняток і електронні бібліотечні виставки (далі — ЕБВ) — одна з найефективніших форм забезпечення користувачів інформацією.

У пропонованому дослідженні розглянуто організацію ЕБВ у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського як одного із видів цифрової інформації, виробленого практикою соціальної взаємодії.

Електронні виставки проаналізовано, з одного боку, як засіб продукування та організації наукових знань, з іншого — як інструмент дистанційного обслуговування у процесі задоволення потреб користувачів у розширенні доступу до великих обсягів значущої інформації.

ЕБВ — це експозиція у мережі Інтернет за допомогою засобів web-технологій, віртуальних образів спеціально підібраних та систематизованих творів друку, які репрезентуються віддаленим відвідувачем для ознайомлення та використання. В них структуруються зростаючі масиви бібліотечних інформаційних ресурсів, а самі ЕБВ, власне, є соціальними інформаційними комунікаторами. Зважаючи на це, предмет дослідження — інформаційно-комунікативна діяльність наукової бібліотеки; об'єкт — електронні виставки у контексті цієї функції.

Базою дослідження стали електронні бібліотечні книжкові виставки (далі — ЕБКВ), організовані з використанням документів універсального підсобного фонду (далі — УПФ) Відділу комплексного бібліотечного обслуговування (далі — ВКБО) НБУВ.

ЕБКВ як складова частина інтернет-ресурсів НБУВ мають на меті популяризацію та розкриття універсального підсобного фонду за допомогою мережі Інтернет та ставлять такі завдання:

— сприяти задоволенню наукових, навчальних, виробничих, громадських та інших потреб віддалених користувачів;

— презентувати нові та актуальні друковані документи, що надійшли та зберігаються у підсобних книжкових фондах ВКБО;

— розкрити галузевий зміст УПФ ВКБО згідно з інформаційними запитами користувачів;

— привернути увагу до ексклюзивних або вузькоспеціальних видань;

— розширити активну читацьку аудиторію;

— забезпечити інформаційну підтримку наукових досліджень.

Рушійною силою організації ЕБКВ є суперечності між зростаючими інформаційними потребами аудиторії та фактичним рівнем їх задоволення. Джерелом наповнення ЕБКВ є наявний, систематично і різнобічно поновлюваний документний підсобний фонд.

Спираючись на первинні друковані джерела, бібліотечні працівники-організатори ЕБКВ оперативно відшуковують необхідну інформацію, аналізують її актуальність та створюють новий електронний продукт. Переведення традиційних документних ресурсів у електронні відбувається відповідно до їхніх типів і видів, бібліотечно-бібліографічної класифікації наук.

Сучасний користувач потребує галузевого, тематичного і видового інформування. Зважаючи на це, ЕБКВ УПФ ВКБО організують за двома напрямками: тематичні та нових надходжень.

Тематична електронна бібліотечна книжкова виставка (далі — ТЕБКВ) — це інформаційний продукт, що створюється на базі книжкових видань певної тематики. ТЕБКВ розкривають УПФ ВКБО в різних аспектах через виставки:

— присвячені актуальним проблемам науки, техніки і виробництва, питанням соціально-економічного, громадсько-політичного і культурного розвитку країни;

— до знаменних та пам'ятних дат;

— персональні, присвячені життю та діяльності видатних людей;

— присвячені одному або циклу творів певного автора;

— комплекс експозицій, що організується послідовно в межах єдиної теми.

Електронна бібліотечна книжкова виставка нових надходжень (далі — ЕБКВНН) — це інформаційний продукт, створений на базі нових книжкових видань.

ЕБКВНН розкривають нові надходження УПФ ВКБО в різних аспектах за однією чи кількома галузями знань.

ЕБКВ розробляють на підґрунті традиційних книжкових виставок, що передбачає:

- попередній вибір, уточнення та узгодження теми (для ТЕБКВ);

- ознайомлення з бібліографічними джерелами за темою (для ТЕБКВ);

- залучення (за потреби) профільних науковців-консультантів щодо поглибленого розкриття тематики ЕБКВ ВКБО та її наповнення;

- відбір актуальних документів за галузевим напрямом (для ЕБКВНН);

- добір друківаних документів з книжкових полиць (не менше 50 друк. од.);

- перегляд, аналіз та групування відібраних матеріалів:

- а) за алфавітом — для ТЕБКВ;

- б) за алфавітом та галузевим напрямом — для ЕБКВНН;

- застосування додаткових елементів: фактографічної довідки про автора, списку додаткової літератури тощо (за потреби);

- складання преамбули (інформаційного супроводження), що розкриває інформаційний зміст електронної книжкової виставки (для тематичної);

- обрання засобів художнього представлення друківаних документів (кольорової обкладинки, ілюстрації, розкритої книги тощо);

- добір звукового (музичного) супроводу;

- обрання дизайнерських та естетичних прийомів розміщення друківаних документів (кольорової гами тощо).

Важливим компонентом у процесі створення ЕБКВ є оцифрування та електронна обробка відібраних друківаних документів, що передбачає:

- сканування кольорових обкладинок (ілюстрацій) у форматі JPG;

- сканування за допомогою комп'ютерної програми Abbey FineReader видавничих анотацій. У випадку їх відсутності — сканування змісту, вступу або фрагментів тексту;

- створення бібліографічного опису за алфавітом у форматі Word із шифрами основного книгосховища та підсобних книжкових фондів ВКБО;

- розміщення вступного слова (преамбули) у форматі Word для презентації ЕБКВ ВКБО на сайті бібліотеки;

- виділення за допомогою засобів вираження Word (жирний шрифт, курсив, підкреслювання тощо) ключових положень тексту;

- перегляд та редагування організованої ЕБКВ ВКБО;

- створення службової папки "ЕБКВ ВКБО" для її наступного надходження до Відділу програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж.

Організовані ЕБКВ ВКБО набувають форми бібліотечного електронного інформаційного продукту та публікуються на сайті НБУВ у розділі "Електронні виставки", режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/exhibitions>.

Ознайомлення з інформаційними джерелами експозиції надає можливість користувачам зекономити час, акцентувати увагу на найцікавіших документах, позбавляти потреби безпосередньо переглядати первинний матеріал. Серед пріоритетів використання ЕБКВ також швидкий пошук джерел, актуалізація за короткий термін, компактне розташування, відсутність витрат на папір, поліграфічну складову, спосіб доставки тощо.

Організовані ЕБКВ ВКБО мають необмежений термін експонування, доступу, дистанційного перегляду в мережі Інтернет, оновлення та доповнення з боку бібліотечних працівників. Їх сукупність становить архів накопичених ЕБКВ та набуває статусу міні-сайта. Він дозволяє відтворити хроніку виставок за тривалий період та постає, по

суті, розподіленим банком даних і знань із різних галузей виробництва, науки, культури тощо. Його формування передбачає максимальну повноту представлення електронних образів друківаних документів.

Систематичне поповнення архіву має на меті:

- забезпечити оперативний пошук інформації шляхом акумуляції всієї сукупності документів в єдиному масиві даних;

- надати широку інформаційну підтримку користувачам при підготовці матеріалів певного тематичного напрямку.

Робота з архівом ЕБКВ вимагає чіткої організації, стрункої технології щодо відбору, каталогізації, популяризації, аналізу статистики використання, дотримання авторських прав на інтелектуальну інформацію. Завдяки створенню постійних ЕБКВ та їх архіву фахівці бібліотеки спроможні формувати цикли ЕБКВ, що діють одночасно.

Опубліковані ЕБКВ ВКБО передбачають маркетингові дослідження з вивчення ефективності використання їх читачами.

Інформаційна структура ЕБКВ розробляється за критеріями актуальності, унікальності, повноти наповнення, доступності, пошукових можливостей, регулярності та своєчасності оновлення і зворотного зв'язку.

Актуальність інформації, представленої на ЕБКВ, досягається через розкриття провідних тематик УПФ ВКБО або розмаїття нових надходжень до нього.

Унікальність наповнення ЕБКВ визначає цінність та авторитетність інформації, яка обумовлена специфікою наукової бібліотеки і, відповідно, змістове забезпечення двох напрямів — навчання та наукових досліджень.

Повнота наповнення встановлюється відповідно до вимог до кожної конкретної електронної експозиції. Наприклад, завдання виставки нових надходжень — якомога повніше відображати нові надходження до підсобних фондів, тоді як тематична має здебільшого рекомендаційний характер і обмежена за обсягом та складом інформації.

Відкритість ЕБКВ регулюють умови доступу до них користувачів, проста та логічна структура розташування електронних образів. Пошукові можливості останніх визначаються зрозумілою схемою групування матеріалів, технічними характеристиками та можливостями автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи ІРБІС.

Комфортність читачього сприйняття ЕБКВ зумовлена її стислістю, точністю формулювань і анотацій, стереотипністю стилю викладення, відсутністю емоційної складової.

Впроваджуючи ЕБКВ, бібліотека, по суті, організує локальне виробництво у режимі "інформація — на базі інформації" [1], бере участь у процесі інфотворчої діяльності суспільства; стає доволі ефективним і перспективним суб'єктом обміну даними. Нові можливості полягають у розширенні виставкової роботи з подальшим зростанням інформаційних обсягів пропорційно до бібліотечних можливостей щодо контролю за масивами власної електронної інформації. Це призводить до поглиблення всебічного розвитку користувачів, сприяє формуванню інтелектуальної еліти, здатної очолити та вдосконалити виробничі, наукові, освітні, культурні та інші процеси в суспільстві.

Варто відзначити, що нині є чимало структур, які намагаються виконувати функції бібліотек щодо забезпечення користувачів необхідною інформацією. Це — інформаційні агентства, портали, сайти, які надсилають на особисті комп'ютери замовників різні відомості. Та на відміну від інших учасників інформаційно-комунікаційного процесу, тільки у фондах бібліотек наявний необхідний для подальшої цифрової обробки документний матеріал [2].

Альтернативна система інформаційних комунікацій призводить до конкуренції серед установ системи соціальної взаємодії, насамперед книгозбірень, погрожуючи їх монопольному становищу у сфері обслуговування користувачів. Вирішення цієї проблеми — у докорінній зміні всієї системи бібліотечної діяльності, перетворенні традиційних установ на суспільні інформаційні центри широкого призначення. Тільки так вони відповідатимуть вимогам сьогодення, успішно виконуватимуть роль важливого елемента інфраструктури інформаційних ресурсів суспільства [3].

ЕБКВ доступна через Інтернет, а це означає, що її читач є віртуальним, із різним ступенем знань та вмій роботи в інформаційно-пошукових системах. Саме тому для організаторів ЕБКВ важлива розробка інструктивно-методичних документів щодо її використання. Організація віддаленого консультування може відбуватися через електронну пошту, ICQ, бібліотечний сайт тощо.

На рис. 1 представлено фрагмент типової ЕБКВНН УПФ ВКБО, розміщеної на сторінці "Електронні виставки" сайту НБУВ.

Галерея

«Історичні науки»: виставка нових надходжень до універсального підсобного фонду Відділу комплексного бібліотечного обслуговування (кімн. 310) (листопад 2014 р.)

Книжки опубліковані на сайті:
1. Барвінська Поліна Іванівна.

Між наукою і політикою.
Інтерпретації Східної Європи в академічному середовищі німецькомовного простору у кінці XIX - початку XXI ст. [Текст] : монографія / П. І. Барвінська ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. - О. : ОНУ, 2012. - 447 с. - Бібліогр.: с. 384-447.

Запропоновано порівняльний аналіз інтерпретацій Східної Європи в академічному середовищі Німеччини, Австрії і німецькомовної Швейцарії з кінця XIX до початку XXI ст. з урахуванням політичних, соціокультурних і особистісних чинників. Розглянуто процеси інституалізації східноєвропейських досліджень, особливо історичних, у контексті східної політики німецькомовних країн Європи. Вагому увагу приділено українській тематиці.

Для істориків, науковців інших гуманітарних напрямків, викладачів, студентів.

Шифр зберігання книги у НБУВ: **ВА773131**

Шифр зберігання книги в універсальному підсобному фонді: **ТЗ (40/47) Б-24**

Контактна інформація
Відділ комплексного бібліотечного обслуговування
жовтень - червень
пн - сб: 9.15 - 20.00
нд: 9.15 - 18.00
липень - вересень
пн - сб: 9.15 - 18.00
+38 (044) 524-1911
goncharova@bigmir.net

ВГОРУ

Рис. 1. Фрагмент типової ЕБКВНН УПФ ВКБО, розміщеної на сторінці "Електронні виставки" сайту НБУВ

Організація ЕБВ є яскравим прикладом науково-практичного застосування інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотечній роботі. Отримавши інтернет-втілення, виставкова діяльність виграє в оперативності, масштабності аудиторії, розширенні кола доступності послуг для віддалених користувачів, потенційних споживачів бібліотечних послуг. З іншого боку, організація електронних виставок підвищує інформаційний потенціал фонду, сприяє активному його розкриттю та стимулює збагачення й розвиток.

Документальні ресурси ЕБВ, відпрацьована структура організації доступу до інформаційних джерел, а також сучасні електронні засоби комунікації сприяють виробленню ґрунтовніших знань, надаючи новій генерації користувачів вагомий інтелектуальні активи для наукових здобутків. Це потребує, зокрема, створення при бібліотечних установах спеціальних інформаційних виставкових служб, функціонування яких зумовить найбільш оперативне обслуговування запитів сфери науки, виробництва та управління з використанням електронних технологій.

Список використаної літератури

1. Горовий В. Сучасна інформаційна діяльність: бібліотечний аспект / В. Горовий // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2010. — Вип. 27. — С. 16.

2. Костенко Л. И. Функции и статус библиотеки информационного общества / Л. И. Костенко, М. Б. Сорока // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества : 9-я Междунар. конф. "Крым-2002". — Москва : ГПНТБ России, 2002. — С. 743—746.
3. Горовой В. Н. Библиотеки как информационные центры постиндустриального общества / В. Н. Горовой // Б-ки нац. Акад. наук: пробл. функціонування, тенденції розвитку. — Київ, 2005. — Вип. 3. — Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/articles/2005/05_gvncpo.html. — Загл. с экрана.

Исследована організація електронних бібліотечних виставок в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського як способа продукування і організації наукових знань і інструмента дистанційного обслуговування в процесі забезпечення потреб користувачів в розширенні доступу к значительным объемам важной информации.

Organization of electronic library exhibitions is investigational in the The Vernadsky National Library of Ukraine as a method of producing and organization of scientific knowledges and instrument of remote service in the process of providing of necessities of users in expansion of access to the considerable volumes of important information are analyzed.

Надійшла до редакції 30 січня 2015 року